

UMOWA REALIZACYJNA NR... (WZÓR 1)

zawarta w Warszawie w dniu roku

pomiędzy:

Wojskowym Instytutem Wydawniczym w Warszawie, Al. Jerozolimskie 97, wpisanym do Rejestru Instytucji Kultury RIK MON 4/2010, NIP 701-02-67-116, REGON 142677675, reprezentowanym przez:,

zwanym dalej „**Zamawiającym**”

a

....., wpisanym/ą do Krajowego Rejestru Sądowego prowadzonego przez Sąd Rejonowy w Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego Nr/..... NIP, REGON, reprezentowanym przez: zwanym/ą dalej

„**Wykonawcą**”

lub

panem/nią legitymującym/ą się dowodem osobistym nr ... seria.... wydanym przez w dniu prowadzącym działalność gospodarczą pod nazwą, wpisanym/ą do ewidencji działalności gospodarczej prowadzonej przez, pod numerem, NIP, REGON, zwanym/ą dalej

„**Wykonawcą**” *

o następującej treści:

§ 1

1. Umowa realizacyjna opisuje wzajemne zobowiązania Zamawiającego i Wykonawcy.
2. Umowa zawarta jest na okres od dnia roku do dnia roku.

§ 2

1. Zamawiający zleca, a Wykonawca przyjmuje do wykonania usługę polegającą na wydrukowaniu i dostarczeniu (.....) edycji wydawnictwa.
2. Usługa drukowania wykonywana jest w języku polskim, z materiałów drukarskich i na papierze Wykonawcy.

§ 3

1. Parametry druku wydawnictwa:
 - 1) nakład jednej edycji – egzemplarzy,

- 2) objętość jednego egzemplarza: stron + okładka (4 strony),
 - 3) format – XXX x XXX mm,
 - 4) surowce:
 - a) okładka – g/m²
 - b) wewnątrz – g/m²
 - 5) technika druku: offset, Przerznięć CMYK 4 + 4,
 - 6) system CTP: liniatura rastra nie mniej niż lpi,
 - 7) oprawa:
2. Zamawiający przekazuje materiały wydawnicze: w plikach PDF – na płycie CD-R lub DVD albo w trybie elektronicznym za pomocą FTP.
 3. Cykl wydawniczy:
 - 1) zatwierdzone materiały do druku będą dostarczone najpóźniej dni przed datą wykonania i dostarczenia druku edycji,
 - 2) Wykonawca dostarczy Zamawiającemu impozycję całości wydawnictwa przed zatwierdzeniem do druku, w terminie nie dłuższym niż ... dni od przekazania materiałów przez Zamawiającego, a zwolnienie do druku następuje w ciągu ... dni w przypadku braku zastrzeżeń ze strony Zamawiającego,
 - 3) Wykonawca zobowiązuje się dostarczyć do Zamawiającego wykonaną edycję wydawnictwa w terminie do roku.
 4. Pakowanie:
 5. Wykonawca zobowiązany jest ponadto:
 - 1) posiadać możliwość przesyłania plików w formacie PDF na FTP,
 - 2) wyznaczyć osobę odpowiedzialną za obsługę Zamawiającego w sprawach dotyczących realizacji umowy pomiędzy Wykonawcą a Zamawiającym, bez dodatkowych kosztów.

§ 4

1. Wynagrodzenie Wykonawcy za wykonanie przedmiotu umowy obliczone w załączniku nr 2 (*formularz cenowy*) wynosi:

Cena netto zł (słownie:/100 złotych)
Podatek VAT zł (słownie:/100 złotych)
Cena brutto zł (słownie:/100 złotych)
2. Jednostkową cenę netto wszystkich usług określa załącznik nr 2 (*formularz cenowy*) do umowy.
3. Wykonawca zapewnia stałość cen w całym okresie trwania umowy, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w § 5.

4. Zapłata za druk i dostawę poszczególnych edycji* nastąpi po podpisaniu przez obie strony protokołu odbioru (załącznik nr 3 do umowy) – w terminie do 30 dni od daty dostarczenia faktury przez Wykonawcę.
5. W przypadku złożenia reklamacji Zamawiający może powstrzymać się od zapłaty, bez skutków, jakie wywołuje opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego w stosunku do takiej części dostawy, co do której złożył reklamację, i w tym zakresie żądać od Wykonawcy skorygowania faktury.
6. Za dzień spełnienia świadczenia uważa się dzień obciążenia rachunku bankowego Zamawiającego.
7. Wykonawca może przekazywać ustrukturyzowane faktury elektroniczne za pośrednictwem platformy zdefiniowanej w art. 7 ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o elektronicznym fakturowaniu w zamówieniach publicznych, koncesjach na roboty budowlane lub usługi oraz partnerstwie publiczno-prawnym (j.t. Dz.U. z 2020 r. poz. 1666).

§ 5

1. Zamawiający zastrzega sobie prawo: obniżenia lub podwyższenia jakości druku, zmniejszenia lub zwiększenia objętości wydawnictwa w edycji, zmniejszenia lub zwiększenia nakładu wydawnictwa w edycji, rezygnacji z jednej lub kilku edycji wydawnictwa* .
2. Zamawiający przewiduje modyfikacje parametrów okładki w zakresie stosowanych oklein (np. całopapierowe lub całopłócienne), wykończenia okładki (rodzaje uszlachetnienia takie jak lakierowanie, laminowanie i tłoczenie) oraz konfekcji okładki (banderolowanie, wykonanie obwoluty, wykonanie opakowania w formie pudełka, zmiana kolorystki – dodatkowe kolory (o ile nie jest to przewidziane w podstawowym opisie zamówienia). Wykonawca ma możliwość wykonania okładki ze zmodyfikowanymi parametrami lub zlecenia jej wykonania podwykonawcom.
3. Zamawiający przewiduje możliwość modyfikacji formatu, a także możliwość modyfikacji np. wklejki, wkładki, rodzaju papieru.
4. W przypadku, gdy Zamawiający określi nową jakość druku lub nową objętość lub nowy nakład danego wydawnictwa umowa realizacyjna będzie aneksowana zgodnie z zapisami § 1 pkt. 4 lub § 2 pkt. 5 umowy ramowej .
5. Zamawiający zastrzega sobie prawo do skorzystania z usług insertowania wydawnictwa przez Wykonawcę, w szczególności polegających na:
 - 1) załączeniu insertu do wybranych edycji wydawnictwa przez wklejenie go do wydawnictwa (jeden egzemplarz wydawnictwa + jeden insert) – rozumiane jako umieszczenie insertu w wydawnictwie i przyklejenie go do wydawnictwa,*

- 2) załączeniu insertu do wybranych edycji wydawnictwa poprzez zafoliowanie go wraz z wydawnictwem (jeden egzemplarz wydawnictwa + jeden insert) – rozumiane jako umieszczenie insertu w wydawnictwie i zafoliowanie go z wydawnictwem,*
 - 3) załączeniu insertu do wybranych edycji wydawnictwa poprzez włożenie go do wydawnictwa – wrzutka luzem (jeden egzemplarz wydawnictwa + jeden insert). *
6. Jednostkową cenę netto usług insertowania określa załącznik nr 2 (*formularz cenowy*) do umowy.

§ 6

1. W przypadku braku zastrzeżeń co do jakości druku oraz dostawy do wszystkich odbiorców Zamawiający podpisze załącznik nr 3 do umowy (*protokół odbioru*).
2. Przez nienależytą jakość druku i dostawy Zamawiający rozumie w szczególności:
 - 1) przesunięcie kolorów,
 - 2) brak ostrości druku,
 - 3) rozmycie druku,
 - 4) pomyłki w druku (powstałe bez winy Zamawiającego),
 - 5) błąd w zbieraniu,
 - 6) błąd w zszywaniu,
 - 7) przesylenie lub niedosycenie kolorów, nieprawidłowe wybarwienie
 - 8) nieterminową dostawę.
3. Podpisanie przez Zamawiającego protokołu odbioru stanowi dla Wykonawcy podstawę do wystawienia faktury VAT.
4. Podpisanie przez Zamawiającego protokołu odbioru nie wyłącza prawa do złożenia reklamacji, w razie późniejszego powzięcia przez Zamawiającego wiadomości w przedmiocie niewykonania lub nieprawidłowego wykonania świadczenia przez Wykonawcę.
5. Reklamacja przysługuje w terminie 30 dni od powzięcia przez Zamawiającego wiadomości o okolicznościach, o których wskazanych w ust. 2.
6. Powtarzające się, dwukrotne uchybienia w jakości druku i pozostałych usług stanowią podstawę do rozwiązania albo odstąpienia od umowy z winy Wykonawcy, bez prawa Wykonawcy do odszkodowania.

§ 7

1. Zamawiający wymaga, aby co najmniej 50% osób wykonujących czynności związane z realizacją zamówienia w siedzibie lub innym zakładzie Wykonawcy było zatrudnionych na podstawie umowy o pracę.

2. W trakcie realizacji zamówienia Zamawiający uprawniony jest do wykonywania czynności kontrolnych wobec Wykonawcy odnośnie spełniania przez Wykonawcę lub Podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane w ust. 1 czynności. Zamawiający uprawniony jest w szczególności do żądania:
 - 1) oświadczeń od wykonawcy lub podwykonawcy o zatrudnieniu pracownika na podstawie umowy o pracę;
 - 2) oświadczenia zatrudnionego pracownika,
 - 3) poświadczonej za zgodność z oryginałem kopii umowy o pracę zatrudnionego pracownika;
 - 4) innych dokumentów – zawierających informacje, w tym dane osobowe, niezbędne do weryfikacji zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, w szczególności imię i nazwisko zatrudnionego pracownika, datę zawarcia umowy o pracę, rodzaj umowy o pracę i zakres obowiązków pracownika.
3. W trakcie realizacji zamówienia na każde wezwanie Zamawiającego w wyznaczonym w tym wezwaniu terminie Wykonawca przedłoży Zamawiającemu wskazane poniżej dowody w celu potwierdzenia spełnienia wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę przez Wykonawcę lub Podwykonawcę osób wykonujących wskazane w ust. 1 czynności w trakcie realizacji zamówienia:
 - 1) **oświadczenie Wykonawcy lub Podwykonawcy** o zatrudnieniu na podstawie umowy o pracę osób wykonujących czynności, których dotyczy wezwanie Zamawiającego. Oświadczenie to powinno zawierać w szczególności: dokładne określenie podmiotu składającego oświadczenie, datę złożenia oświadczenia, wskazanie, że objęte wezwaniem czynności wykonują osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę wraz ze wskazaniem liczby tych osób, rodzaju umowy o pracę i wymiaru etatu oraz podpis osoby uprawnionej do złożenia oświadczenia w imieniu Wykonawcy lub Podwykonawcy;
 - 2) **zaświadczenie właściwego oddziału ZUS**, potwierdzające opłacanie przez Wykonawcę lub Podwykonawcę składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne z tytułu zatrudnienia na podstawie umów o pracę za ostatni okres rozliczeniowy;
 - 3) poświadczoną za zgodność z oryginałem odpowiednio przez Wykonawcę lub Podwykonawcę **kopię dowodu potwierdzającego zgłoszenie pracownika przez pracodawcę do ubezpieczeń**, zanonimizowaną w sposób zapewniający ochronę danych osobowych pracowników, zgodnie z przepisami ustawy o ochronie danych osobowych.

4. Z tytułu niespełnienia przez Wykonawcę lub Podwykonawcę wymogu zatrudnienia określonego w ust. 1 Zamawiający przewiduje sankcję w postaci odstąpienia od umowy i naliczenia kary umownej z tego tytułu. Niezłożenie przez Wykonawcę w wyznaczonym przez Zamawiającego terminie żądanych przez Zamawiającego dowodów w celu potwierdzenia spełnienia przez Wykonawcę lub Podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę traktowane będzie jako niespełnienie przez Wykonawcę lub Podwykonawcę wymogu zatrudnienia.
5. W przypadku uzasadnionych wątpliwości co do przestrzegania prawa pracy przez Wykonawcę lub Podwykonawcę, Zamawiający może zwrócić się o przeprowadzenie kontroli przez Państwową Inspekcję Pracy.

§ 8

1. Zamawiający zastrzega sobie prawo do nałożenia kar umownych na Wykonawcę w następujących przypadkach:
 - 1) za rozwiązanie albo odstąpienie od umowy (umowne albo ustawowe) z winy Wykonawcy – 10% ceny brutto niezrealizowanej części przedmiotu umowy,
 - 2) za każdy dzień opóźnienia w wykonaniu i dostawie przedmiotu umowy – 0,5% ceny brutto druku danej edycji, ale nie więcej niż 20% ceny brutto druku danej edycji,
 - 3) w przypadku nienależytej jakości druku, samowolnej ingerencji w treść przekazywanego materiału – 20% ceny brutto druku danej edycji,
 - 4) w razie odstąpienia lub rozwiązania umowy przez Wykonawcę z przyczyn niezależnych od Zamawiającego – 20% ceny brutto druku niezrealizowanej części przedmiotu umowy.
2. Zamawiający ma prawo do potrącenia swoich wierzytelności z jakichkolwiek wierzytelności Wykonawcy.
3. Zamawiający zastrzega sobie prawo dochodzenia odszkodowania uzupełniającego do wysokości rzeczywiście poniesionej szkody – gdy powstała szkoda przewyższa wartość ustaloną karę umowną.

§ 9

1. Zamawiającemu przysługuje prawo odstąpienia od umowy (w całości bądź części) lub jej rozwiązania ze skutkiem natychmiastowym:
 - 1) w razie uchybienia terminu realizacji przedmiotu umowy przez Wykonawcę lub innego niewykonania lub nienależytego wykonania umowy,
 - 2) w razie dokonania cesji wierzytelności z naruszeniem § 11,

- 3) w przypadku zmniejszenia lub cofnięcia dotacji podmiotowej dla Zamawiającego przez Ministra Obrony Narodowej,
 - 4) w razie niezłożenia przez Wykonawcę w wyznaczonym przez Zamawiającego terminie żądanych przez Zamawiającego dowodów w celu potwierdzenia spełnienia przez Wykonawcę lub Podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, co traktowane będzie jako niespełnienie przez Wykonawcę lub Podwykonawcę wymogu zatrudnienia.
2. Zamawiający może odstąpić od umowy w terminie 90 dni od powzięcia wiadomości o okolicznościach wymienionych w ust. 1.
 3. Wykonawcy przysługuje prawo odstąpienia od umowy, jeżeli Zamawiający zawiadomi Wykonawcę, iż wobec zaistnienia uprzednio nieprzewidzianych okoliczności nie będzie mógł spełnić swoich zobowiązań wobec Wykonawcy.
 4. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 3 Wykonawca może żądać wyłącznie wynagrodzenia należnego z tytułu wykonania części umowy.
 5. Odstąpienie od umowy oraz jej rozwiązanie musi nastąpić w formie pisemnej pod rygorem nieważności.

§ 10

1. Zamawiający dopuszcza wprowadzenie istotnych zmian do umowy w przypadkach określonych w umowie ramowej nr z dnia
2. Zmiana postanowień zawartej umowy może nastąpić za zgodą obu Stron wyrażoną na piśmie, w formie aneksu do umowy, pod rygorem nieważności takiej zmiany.

§ 11

Wykonawca zobowiązuje się nie dokonywać cesji wierzytelności należnych mu od Zamawiającego bez jego uprzedniej, pisemnej zgody pod rygorem nieważności.

§ 12*

1. Zabezpieczenie należytego wykonania umowy ustala się w wysokości 10% ceny brutto podanej w ofercie, tj. na kwotę zł. *
2. Zabezpieczenie Wykonawca wpłacił / złożył w dniu....., w formie
3. Zobowiązanie z tytułu poręczeń oraz gwarancji wygasa w terminie 30 dni od dnia wykonania zobowiązania i uznania przez Zamawiającego za należyte wykonane. *

4. Zamawiający zwróci zabezpieczenie należytego wykonania umowy w formie bezgotówkowej w terminie 30 dni od dnia wykonania zamówienia i uznania przez Zamawiającego za należyte wykonane. Zamawiający zwróci zabezpieczenie wniesione w pieniądzu z uwzględnieniem odsetek wynikających z umowy rachunku bankowego, na którym było ono przechowywane, pomniejszone o koszt prowadzenia rachunku oraz prowizji bankowej za przelew pieniędzy na rachunek bankowy Wykonawcy. *

§ 13

Zgodnie z art. 13 ust. 1 i 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L 119 z 04.05.2016, str. 1), zwanej dalej „RODO”, oraz ustawą z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2018 r., poz. 1000), Zamawiający informuje, że:

1. Administratorem danych osobowych jest Wojskowy Instytut Wydawniczy w Warszawie, Al. Jerozolimskie 97, nr tel. +48 261 849 008; nr faksu + 48 261 849 459.
2. Kontakt do inspektora danych osobowych to: rodo@zbrojni.pl.¹
3. Dane osobowe przetwarzane będą na podstawie art. 6 ust. 1 lit. c RODO w związku z postępowaniem w celu zawarcia umowy ramowej na świadczenie usług drukowania wydawnictw Wojskowego Instytutu Wydawniczego.
4. Odbiorcami danych osobowych będą osoby lub podmioty, którym udostępniona zostanie dokumentacja postępowania w oparciu ustawy PZP.
5. Dane osobowe będą przechowywane, zgodnie z ustawą PZP, przez okres 4 lat od dnia zakończenia postępowania o udzielenie zamówienia, a jeżeli czas trwania umowy przekracza 4 lata, okres przechowywania obejmuje cały czas trwania umowy.
6. Obowiązek podania danych osobowych jest wymogiem ustawowym określonym w przepisach ustawy PZP, związanym z udziałem w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego; konsekwencje niepodania określonych danych wynikają z ustawy PZP.
7. W odniesieniu do danych osobowych decyzje nie będą podejmowane w sposób zautomatyzowany, stosowanie do art. 22 RODO.
8. Osoby fizyczne wymienione w postępowaniu posiadają:
 - 1) na podstawie art. 15 RODO – prawo dostępu do danych osobowych ich dotyczących,
 - 2) na podstawie art. 16 RODO – prawo do sprostowania danych osobowych ich dotyczących,²

- 3) na podstawie art. 18 RODO – prawo żądania od administratora ograniczenia przetwarzania danych osobowych z zastrzeżeniem przypadków, o których mowa w art. 18 ust. 2 RODO,³
 - 4) prawo do wniesienia skargi do Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych, gdy uznają, że przetwarzanie danych osobowych narusza przepisy RODO.
9. Osobom fizycznym wymienionym w postępowaniu nie przysługuje:
- 1) w związku z art. 17 ust. 3 lit. b, d lub e RODO – prawo do usunięcia danych osobowych,
 - 2) prawo do przenoszenia danych osobowych, o którym mowa w art. 20 RODO,
 - 3) na podstawie art. 21 RODO – prawo sprzeciwu wobec przetwarzania danych osobowych, gdyż podstawą prawną przetwarzania danych osobowych jest art. 6 ust. 1 lit. c RODO.

¹ **Wyjaśnienie:** informacja w tym zakresie jest wymagana, jeżeli w odniesieniu do danego administratora lub podmiotu przetwarzającego istnieje obowiązek wyznaczenia inspektora ochrony danych osobowych.

² **Wyjaśnienie:** skorzystanie z prawa do sprostowania nie może skutkować zmianą wyniku postępowania o udzielenie zamówienia publicznego ani zmianą postanowień umowy w zakresie niezgodnym z ustawą PZP oraz nie może naruszać integralności protokołu oraz jego załączników.

³**Wyjaśnienie:** prawo do ograniczenia przetwarzania nie ma zastosowania w odniesieniu do przechowywania, w celu zapewnienia korzystania ze środków ochrony prawnej lub w celu ochrony praw innej osoby fizycznej lub prawnej, lub z uwagi na ważne względy interesu publicznego Unii Europejskiej lub państwa członkowskiego.

§ 14

Osobami odpowiedzialnymi za realizację postanowień niniejszej umowy są:

1. Ze strony Zamawiającego –
2. Ze strony Wykonawcy –

§ 15

1. Spory wynikłe na tle realizacji niniejszej umowy będą rozpatrywane przez sąd właściwy dla siedziby Zamawiającego.
2. Integralną część umowy stanowią następujące załączniki:
 - 1) Załącznik nr 1 – Oferta (treść zależna od rodzaju zamówienia),

- 2) Załącznik nr 2 – Formularz cenowy (treść zależna od rodzaju zamówienia),
 - 3) Załącznik nr 3 – Wzór protokołu odbioru,
 - 4) Załącznik nr 4 – Wzór specyfikacji druku i dostawy.
5. Umowę sporządzono w trzech jednobrzmiących egzemplarzach: dwa egzemplarze dla Zamawiającego i jeden dla Wykonawcy.

Wykonawca

Zamawiający

.....

.....

Załącznik nr 2 do Umowy realizacyjnej nr z dnia r.

.....
Nazwa Wykonawcy

FORMULARZ CENOWY (wzór)

Lp.	Przedmiot zamówienia	Cena netto za 1 egz.	Liczba egz. w 1 edycji	Cena netto 1 edycji	Cena brutto 1 edycji	Liczba edycji	Cena netto oferty	VAT	Cena brutto oferty
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1	Druk wydawnictwa								
2	Wklejanie insertu do wydawnictwa (1 egzemplarz wydawnictwa + 1 insert) – rozumiane jako umieszczenie insertu w wydawnictwie i przyklejenie go do wydawnictwa)*								
3	Zafoliowanie insertu z wydawnictwem (1 egzemplarz wydawnictwa + 1 insert) – rozumiane jako umieszczenie insertu w wydawnictwie i zafoliowanie go z wydawnictwem)*								
4	Umieszczenie insertu (wrzutka luzem) w wydawnictwie (1 egzemplarz wydawnictwa + 1 insert)*								
5	RAZEM	x	X	X	X	x			

Sposób obliczenia ceny:

Cena netto 1 edycji = cena netto 1 egz. x liczba egz. w edycji

Cena brutto 1 edycji = cena netto 1 edycji + VAT

Cena netto oferty = cena netto 1 edycji x liczba edycji

Cena brutto oferty = cena netto oferty + VAT

UWAGA!

Wszystkie kwoty podane w załączniku muszą być podane w zł do dwóch miejsc po przecinku.

Wypełniony załącznik nr 2 należy dołączyć do oferty.

.....
imię i nazwisko osoby podpisującej
formularz y

Protokół odbioru wydawnictwa (wzór)

Dostawę egzemplarzy wydawnictwa wraz z insertem * zrealizowano dnia wg
poniższego rozdzielnika:

1. egz.
2. Wojskowy Instytut Wydawniczy, Warszawa egz.

*Zamawiający nie wnosi zastrzeżeń co do jakości wykonania druku
i pozostałych usług dotyczących wydawnictwa.*

*Zamawiający wnosi następujące zastrzeżenia**

Wykonawca

.....

(podpis)

Zamawiający

.....

(podpis)

*niepotrzebne skreślić/pominąć

..... dnia.....

**SPECYFIKACJA DRUKU I DOSTAWY
wydawnictwa (wzór)**

Wykonawca

.....

Zgodnie z umową nr z r. Wojskowy Instytut Wydawniczy zleca:

a) wykonanie w dniach br. druku wydawnictwa w nakładzie egz.

b) wykonanie usługi insertowania, tj.:

Dostawę całego nakładu wydawnictwa wraz z insertem* w nakładzie egz. należy zrealizować dn. (w godzinach) według poniższego rozdzielnika:

1. egz.

.....

2. Wojskowy Instytut Wydawniczy, Warszawa egz.

.....

(podpis Zamawiającego)

*niepotrzebne skreślić/pominąć